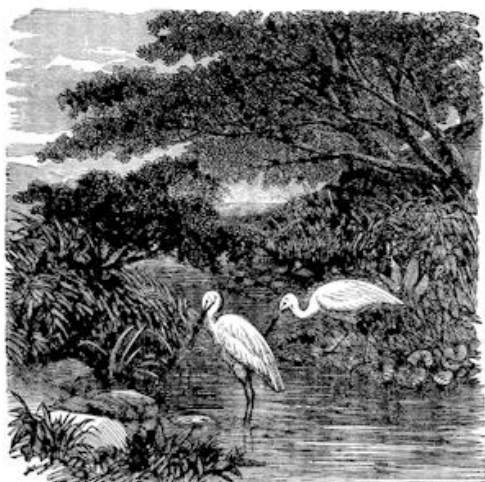

DE OOIJEVAARS.

Des ooijsaars huis zijn de dennen-
boomen. Pa. 104 : 175.

Zoo er onder de wilde vogels enkelen zijn, die zich op eene bijzondere bekendheid met de menschen mogen beroemen, dan zijn het voorzeker de vogelen, die op bovenstaand plaatje zijn afgebeeld.

Vooraf voor kinderen schijnen deze iets aantrekkelijks te hebben. Allerlei sprookjes zijn er van hen onder het jonge geslacht en onder de eenvoudige landlieden in omloop; en zeker is het wel, dat geen vogel in den regel met meer genoegen gezien, en dus ook minder door grooten en kleinen vervolgd wordt, dan de ooijsaar. Zeker draagt hiertoe ook veel bij, dat zijn verschijning in ons vaderland altijd een teeken is van de aankomst der lente. Als men den ooijsaar ziet, zal men ook niet lang behoeven te wachten om het gekwaak van den kikvorsch te hooren. Hij is de regte heraut van de lente. Hierdoor reeds is zijne aankomst een aangenaam voorteeken van ziele, warme dagen, na dikwerf snerpemde winterkoude.

En daarbij komt nog zijne fraaie uiterlijke gestalte, zijn deftig voorkomen, zijne zuivere kleur, helder wit en gitzwart, niet door elkander, maar zeer sterk van elkander afgescheiden. Die slanke hals, die spitse lange snavel met zijne oranje-roode kleur, die eveneens roodgekleurde lange spillebeenen, die heldere zwarte kijkers in den zilverwitte kop, dat alles heeft iets belangwekkends, iets, dat reeds op het eerste gezigt bekoort.

De ooijsaar moet onder de groote vogels gerekend worden. Zijn ligchaam is zoo groot als dat van eene gans; maar zijn hals is veel langer en hij staat ook veel hooger op de pooten. Een zeer fraaie, breede, zwarte rand omzoomt zijne lange vlerken. Al het overige van zijn ligchaam, behalve snavel en pooten, is bedekt met zilverwitte vederen. Zijn staart is betrekkelijk zeer kort en bestaat uit tamelijk harde stompe vederen.

De ooijsaar houdt zijn verblijf in de nabijheid van slooten, poelen en moerassen. Vandaar dat men hem nooit in bergachtige streken vindt, ten minste niet om er zijn verblijf te houden. Hij moge bij het doen zijner verre togten eene enkele maal onderweg rusten, lang zal hij op eene drooge plaats niet blijven, om de eenvoudige reden, dat hij daar geen voedsel vindt. De ooijsaar behoort tot de moersavogels en is een steltlooper.

Den naam van steltloopers heeft men aan die vogels gegeven, wier beenen op eene meer dan gewone lengte kunnen geschat worden. Zoo behooren de reigers en ooijsaars daarom ook tot de steltloopers. Als men hen zoo ziet wandelen, dan heeft het er ook werkelijk wel iets van of zij op stelten loopen; zoo langzaam en afgemeten zijn de schreden die zij maken. Vliegende loopers zijn zij volstrekt niet. 't Schijnt zelfs of hunne lange pooten hen daarbij meer hinderen dan helpen. Maar meest alle steltloopers zijn onvermoerbare vliegers.

En beide deze dingen: hunne lange pooten en hunne uitmantende vlugt zijn voor hunne leefwijze uitnemende zaken. We kunnen daarin de groote wijsheid des Scheppers duidelijk erkennen. Deze vogels zijn, zonder zwerfvogels te zijn, toch watervogels, in dien zin, dat zij altijd in de nabijheid van het water, of in het water, of in het moeras hun voedsel moeten zoeken. Aan de oevers der wateren groeijen nu meestal lang gras, liesch- en rietplanten, en de arme vogel zou niet in staat zijn zich in dat scherpe goedje te bewegen, indien zijne lange beenen zijn tamelijk zwaar ligchaam niet over de punten heen en tusschen de lange rieten door konden dragen. Maar al gaat dat nu nooit op een draffe, het gaat nu toch.

Zijne vlerken zijn in evenredigheid van zijn ligchaam zeer lang. Bijna 8 palmen, zoodat sommige groote ooijsaars wel eene vlugt van twee nederlandsche ellen hebben. En deze lange vlerken doen hem uitnemende diensten.

Want de ooijsaar is een trekvogel. In de koude kan hij niet leven. Zoodra het hem dus op ééne plaats te koud wordt, doet hij even als de aanzienlijke rijke lieden, hij trekt naar het zuiden en maakt alzoo, dat het voor hem altijd zomer blijft. Maar tot zulke verre togten moet hij ook zeer goede vervoermiddelen hebben, en daarvan heeft de Schepper hem in de beste mate voorzien.

In 't begin van Maart, of als 't weder wat gematigd is, komt de ooijsaar uit Afrika en Zuid-Spanje naar ons toe. Gedurende den winter houdt hij daar zijn verblijf. Dat is men door een teeken aan verschillende ooijsaars te doen, met volkomen zekerheid te weten gekomen.

Eerst ziet men in dat gedeelte des jaars, zoo nu en dan, een enkelen ooijsaar hierheen komen. Dat zijn mannetjes, die eens komen zien, of hun verblijf van het vorige jaar nog in bezoorlijke orde is; want zij komen bijna altijd op dezelfde plaats, waar zij vroeger geweest zijn, weer terug; er zijn voorbeelden van, dat dezelfde ooijsaars twaalf jaren achtereenvolgend in hetzelfde nest hunne eieren legden. Daar zij nu ieder jaar iets nieuws bij hun nest bouwen, laat het zich best begrijpen dat zulk een nest ten laatste tamelijk hoog en dik wordt, en men mag dan ook wel gelooven, wat wel eens gezegd wordt, dat een oud ooijsaars-nest eene karvacht hout is.

Heeft het mannetje zijn onderzoek geëindigd, en ziet hij, dat het huis met eene kleine reparatie weer bewoonbaar is, dan gaat hij terug naar Spanje of Afrika, over de Ardennen, over Parijs en Lyon, over de Pyreënen en de straat van Gibraltar heen, vliegend dan de spoorwagen, om zijn wijfje te halen, en er zijn voorbeelden van, dat zij dien verre togt, heen en weder, in acht dagen tijds hebben afgelegd.

Na begint het leven. Mannetje en wijfje doen hun best om hout te halen uit het bosch. Daarbij zijn tamelijk dikke takken hun niet onwelkom. Alleen in grooten nood maken ze in ons land het nest in eenen boom. En als zij dat doen, dan moet de boom daarvoor zeer geschikt zijn; dan moet hij zeer hoog zijn en van boven een platten kruin hebben, zoo als dat bij sommige dennenboomen het geval is. Maar dat zal in ons land bijna nooit gezien worden, omdat de landlieden meestal de vriendelijkheid hebben het fundament voor het ooijsaars-huis in de lucht te leggen. De ooijsaars bouwen in den waren zin des woords hunne luchtkastelen. De landlieden leggen namelijk op den nok of op de gevelpunt van hun huis of boven op de punt van eenen hooiberg-paal een oud wagenrad, dat zij niet meer gebruiken kunnen. Op zulk een wagenrad vestigt de ooijsaar bij voorkeur zijn verblijf. En is hij daar eenmaal op geweest, dan komt hij er jaar op jaar weder. Gebeurt het eene enkele maal, dat eene vreemde ooijsaars-familie daarop komt logeren, dan heeft er, wanneer de wettige eigenaar terugkomt, een vreeselijk gevecht plaats, dat soms met den dood van een der mannetjes eindigt. Maar gelukkig geschiedt dit hoogst zelden. Als de ooijsaars een nieuw huizein beginnen, bouwen zij ook meestal een nieuw nest en nieuw ooijsaars-huis.

Wij moeten ons verbazen over het geheugen van dit dier. Van Maart tot September woont de groote vogel in ons land. Dan vertrekt hij in den regel weer, en woont dus het zomer-halfjaar bij ons als op zijne buitenplaats en het winter-halfjaar weder in Spanje of Afrika, omdat het daar dan warm genoeg is voor hem. En toch vindt deze vogel den weg niet alleen heen en weder terug, maar ook hetzelfde plekje, waar hij vroeger gewoond heeft. En dat zonder zich ooit te vergissen. Waarlijk wij behoeven er niet aan te twifelen wie hun den weg wijst.

In ons vaderland broeden zij. Het wijfje legt van drie tot vijf eieren, die zoo groot zijn als een ganzenei. Zij bebroedt die eieren van 28 tot 30 dagen lang en wordt gedurende al dien tijd door het mannetje van voedsel ruim voorzien. Dat voedsel bestaat voornamelijk uit vischjes, vooral paling, kikvorschen, padden, hagedissen, en, als zij niets anders kunnen bekomen, ook uit voornen. Maar altijd moet het vleesch of visch zijn. Zaad of planten eten zij niet. Daardoor zijn deze vogels ook een groote zegen voor de streken, waar zij hun verblijf houden, daar zij de te groote vermenigvaldiging der tweeslachtige en andere dieren tegengaan. Gij weet dat de Nijl in Egypte jaarlijks buiten zijne oevers treedt en dan veel slijk, dat zeer vruchtbaar voor den landbouw is, achterlaat. Maar met dat slijk blijven ook eene talloze menigte kikvorschen, hagedissen en padden achter, die zeer nadeelig zouden worden wanneer zij al te zeer toecamen. Daarvoor zijn nu de ooijsaars, die juist in dien tijd er aankomen, de beste opruimers, zij gaan dadelijk aan het werk om hunne medegebrachte jongen en zichzelf te voeden naar hartelust, en terwijl zij anderen dienst doen, hebben zij zelve genot.

Dat is ook met den mensch, wiens hart wel geplaatst is, het geval.

Om de groote diensten, die deze vogel in dat land bewijst, werd hij door de oude Egyptenaren, die heidenden

waren, godsdienstig vereerd. Ofschoon wij dat gelukkig niet doen, mogen wij toch niet verzuigen, dat hij in ons vaderland buitengewoon geschat wordt, en dat vele eenvoudige lieden nog wel met bijgeloofige denkbeelden ten aanzien van dezen vogel vervuld zijn, waaruit men wel kan opmaken, dat hij door de vroegere bewoners van ons land, die ook heidenden waren, godsdienstig vereerd zal zijn. Reeds zijn naam duidt dit aan.

De naam ooijsaar komt af van het oude woord oedbaar, dat wil zeggen: heilaanbrenger. Wij kunnen hieruit dus reeds zien, dat men aan zijne komst geluk toeschreef. In Duitschland zeggen de landlieden nog, dat als iemand den ooijsaar voor het eerst in het jaar ziet en hij heeft dan eene goede hoeveelheid geld bij zich, hij het geheele jaar door geen gebrek aan geld hebben zal.

Waar een ooijsaar nestelt, daar sterft nooit eene koe, zeggen anderen, en ik geloof, dat zij volkomen gelijk hebben, als men de zaak maar goed opvat. Maar ik geloof niet, dat het waar is, wat men zegt, dat de ooijsaar uit dankbaarheid het eerste jaar een ei, het tweede jaar twee eieren en het derde jaar zelfs een jong uit zijn nest zou werpen; dat zou ons van de liefde voor hunne jongen al een zeer slecht denkbeeld geven. Maar ik kan u wel verzekeren, dat het niet waar is. 't Kan wel gebeuren, dat er bij ongeluk eens een ei uit het nest valt, of dat een speeldiek en onvoorzigtig jong te dicht op den rand van het nest komt en zoo naar beneden valt; maar dat de ouders zelf het er zouden uitwerpen, dat moet ge nooit gelooven. Dat behoort tot de sprookjes en is later voor de nuttige en onschuldige vogels. Want men mag toch nooit zijne dankbaarheid aan iemand bewijzen, door een ander en allerminst door zijne eigene kinderen kwaad te doen.

Bij de Israëliters werd de ooijsaar onder de onreine vogels gerekend te behooren. Hij mocht niet tot spijsz gebruik worden. Dat kan nu even goed om zijne groote nuttigheid als om de ongezondheid van zijn vleesch geschied zijn.

Bij het vertrekken doen de ooijsaars niet zoo als bij hunne aankomst. Zij komen, zoo als ik gezegd heb, eerst alleen; later bij paren; maar als zij weder heengaan verzamelen zij zich tot groote troepen op eene bepaalde plaats en vertrekken dan gezamenlijk. Dat vertrekken schijnt gewoonlijk des nachts te geschieden. En dat zij zulks gezamenlijk doen, blijkt ook wel daaruit, dat men genoegzaam tegelijkertijd al de ooijsaars van hunne nesten mist.

Sommige oude schrijvers verhalen van de ooijsaars al zeer mooie dingen; zoo zegt Epifanius, dat de oude ooijsaars die hun voedsel niet meer kunnen bekomen, door hunne jongen worden gedood. Ik geloof dit evenwel niet, omdat zij dan eene uitzondering van alle dieren zouden maken. Deze liefelijke deugd, ouderliefde, wordt alleen bij den mensch gevonden, en elk kind, dat zijne ouders niet helpt, stelt zich gelijk met het dier, dat al heel spoedig zijne ouders niet meer kent en hen nooit te hulpe komt.

Van de trouw en de liefde der oude ooijsaars voor hunne jongen heeft men evenwel treffende voorbeelden. Ik wil er u een van verhalen.

In 't jaar 1536 werd de stad Delft op den 3den Mei door eenen hevigen brand geteisterd; meer dan de helft der huizen ging bij dien brand verloren.

Op een der brandende huizen was een ooijsaarsnest gebouwd en daarin waren jongen, die al eenigzins groot waren, maar nog niet vliegen konden. Toen de oude ooijsaars de vlammen tot het nest zagen naderen deden zij met hunne snavels en pooten hun best om de jongen uit te dragen. Maar 't was hun niet mogelijk, alle pogingen mislukten, daar de jongen hun te zwaar waren, en de ooijsaar ook geen vogel is, die iets grijpen kan. Toen hun dit nu niet gelukte plaatsten zij zich op den rand van 't nest, sloegen met hunne vlerken zoolang mogelijk de vlammen van het nest af, en toen eindelijk ook het nest vuur vatte plaatsten zich de ouden op het nest, bedekten met hunne vlerken de jongen en lieten zich met hen door de vlammen verteren.

Dit wordt ons verhaald door Louis Guiccardijn in zijne beschrijving van de stad Delft.

De prachtige, nuttige en voor ons leerrijke ooijsaar verdient dus wel een plaatsje bij onze kennissen; vooral omdat ook hij onze gedachten opvoert tot Hem, die ook het gedierte des velds, het vee op duizend bergen zoo heerlijk heeft ingerigt, dat het in alles aan zijne bestemming kan beantwoorden.

Mogten we daarom telkens als we in dit heerlijke jaargetijde den fraaijen ooijsaar zien, onze gedachten daarbij bepalen, dan zal ook het bestaan van dit dier op meer dan ééne wijze nuttig voor ons zijn.

U.

H. J. VAN LUMMEL.

VOORLOOPIG BERIGT.

Zoo de Heer wil zal de *Algemeene Vergadering der NEDERL. ZONDAGSCHOOLOO-VEREENIGING* gehouden worden den 27 Augustus.